

УДК 159.92

О. А. ЯРЕЩЕНКО,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-2475-7572>;

М. Г. КАЛЮЖНИЙ,

викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-2030-3597>;

О. А. СОКОЛОВ,

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-9738-5378>

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ФІЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Обґрунтовується доцільність впровадження навчально-тренувальних ситуаційних завдань у практику спеціальної фізичної підготовки майбутніх поліцейських. Наведено приклад навчально-тренувального ситуаційного завдання, алгоритм його виконання і критерії оцінки результативності.

Ключові слова: навчально-тренувальні завдання, активні методи навчання, працівники поліції, спеціальна фізична підготовка.

Загострення політичної ситуації, соціально-економічна нестабільність приводить до погіршення кримінальної ситуації в країні, що супроводжується зухвалими злочинами та нападами на поліцейських. Інформація навіть з відкритих джерел підтверджує, що працівники часто не готові до фізичної протидії злочинцям і правопорушникам, не володіють навичками їх затримання, часто при спробах виконати службові обов'язки із застосуванням заходів фізичного примусу самі стають евентуальними жертвами злочину.

Основний тягар з підготовки майбутніх поліцейських несуть заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання та курси первинної професійної підготовки. Після випуску, обсяг занять зі спеціальної фізичної підготовки «на місцях несення служби» явно не відповідає вимогам професії.

Враховуючи викладене, актуальним і своєчасним є впровадження інноваційних підходів в організації спеціальної фізичної підготовки майбутніх поліцейських.

Мета роботи полягає в: 1) обґрунтуванні необхідності розробки навчально-тренувальних ситуаційних завдань, в яких відображені різноманітні моделі поведінки працівників Національної поліції України в ході затримання правопорушників, 2) визначенні критеріїв оцінювання власних дій при виникненні помилок під час виконання професійно-службових обов'язків, що дозволить критичним чином оцінити їх ефективність.

Аналіз перебігу подій в умовах реального протиборства поліцейських з правопорушниками доводить, що працівникам Національної поліції України в багатьох випадках на практиці доводиться вчиняти незвичні для себе дії, стикатися з доволі нестандартними ситуаціями, а також протистояти таким діям порушників закону, з якими вони раніше ніколи не зустрічалися. Вивчення відповідних дій патрульних поліцейських в ході затримання підозрюваних показує необхідність поліпшення методики викладання спеціальної фізичної підготовки працівникам даної служби.

На наш погляд, для того, щоб досягнути більш ефективних результатів курсантами (слухачами) при виконанні навчально-тренувальних ситуаційних завдань, існуюча методика

викладання спеціальної фізичної підготовки повинна більш ретельно враховувати те, чому саме необхідно їх навчити. А саме:

- 1) обґрунтований вибір типу відповідних дій (чи застосовувати примус);
- 2) достатня швидкість прийняття рішення про його застосування;
- 3) достатня швидкість його реалізації, в тому числі за рахунок подолання внутрішніх перешкод до дій;
- 4) адекватне визначення ступеню загрози життю як поліцейського, так і оточуючих;
- 5) доцільний і законний вибір виду спецзасобу, що може бути найбільш ефективно застосований в даній ситуації (газовий балон, гумовий кийок, кайданки чи вогнепальна зброя);
- 6) урахування типу реакції оточуючих на те, що відбувається;
- 7) передбачення і оцінка наслідків власних дій та поведінки оточуючих, в тому числі пасивних спостерігачів за ситуацією.

Специфіка служби вимагає від поліцейських умінь швидко мобілізувати психічні і фізичні можливості, орієнтуватись у мінливій і складній обстановці, приймати вірні рішення в умовах дефіциту інформації і часу. Прийняття рішення – найбільш відповідальний момент у структурі професійної діяльності поліцейського, адже в ньому інтегруються зовнішні чинники (об'єктивні характеристики ситуації, в якій діє працівник та правопорушник) та внутрішні умови (мотивація працівника; розуміння і оцінка ним ситуації, яка склалась; досяжність і прийнятність мети, яку він висуває у цій ситуації; обґрунтований вибір засобів її досягнення; оцінка альтернатив поведінки та її можливих наслідків).

Таким чином, прийняття рішення – це складний вольовий акт, що передбачає взяття працівником на себе відповідальності за подальший розвиток ситуації, в якій він діє. Виходячи з цього, на поведінку працівника в першу чергу впливає його мотивація, причому цей вплив найбільш «узагальнений», наприклад: брати активну участь у ситуації чи уникати дій?

За умови сприятливої професійної мотивації, прийняття рішення про дії відбувається на основі моделі (образу) ситуації, яка формується у працівника. Адекватність такої моделі визначається і характеристиками ситуації (швидкоплинністю, небезпекою, незвичністю тощо) і характером пізнавальних процесів поліцейського (його уваги, сприйняття, мислення, пам'яті тощо) і попереднім досвідом перебування у подібних ситуаціях, в тому числі досвідом тренувань. Наслідками неадекватного сприйняття ситуації можуть бути недооцінка власних сил і ресурсів, а отже – страх, пасивність, бездіяльність, чи навпаки – переоцінка себе та необачна, ризикована поведінка.

Прийняття рішення по організації дій зводиться до відповідей на низку наступних питань:

- 1) який бажаний кінцевий результат, яким чином і ким саме він буде оцінюватись (його законність, етичність тощо);
- 2) які дії слід виконати для його досягнення (програма поведінки);
- 3) хто повинен виконувати певні дії (робота з напарником);
- 4) як зробити ці дії найбільш ефективно (з найменшими витратами зусиль і часу);
- 5) які шкідливі наслідки можливі, а отже які заходи безпеки необхідно здійснити для збереження життя і здоров'я собі, напарнику та оточуючим.

Виконання заходів поліцейського примусу здійснюється за наступним алгоритмом:

- 1) оцінка обстановки (ситуації);
- 2) аналіз власних дій і дій правопорушника;
- 3) аналіз варіантів і способів затримання;
- 4) здійснення затримання.

Для прикладу наведемо фабулу ситуаційного завдання, яке апробовано автором. Чотири молодих хлопця у нетверезому стані поділені на дві конфліктуючі групи, між якими виникла бійка. При спробі патрульних втрутитись, одна група атакує одного патрульного, а інша другого. Після чого, при появі підмоги розбігаються в різних напрямках.

Швидкість руху під час нападу – крок в секунду. Уразі приведення зброї поліцейським до застосування правопорушники підкорюються.

Алгоритм дій поліцейських.

• В автомобілі не доїжджаючи 50 – 100 м. до місця виклику, підтвердити прибуття на планшеті, включити камеру, від'єднати пасок безпеки, включити переносну радіостанцію, приготувати спецзасоби.

- Доповісти черговому (підтвердити факт бійки).
- Викликати підмогу.
- Розподілити ролі.
- Визначити себе (“Поліція!”).
- Припинити правопорушення.
- Попередити про застосування заходів поліцейського примусу.

• Попередити про відповідальність за правопорушення та наслідки невиконання законних вимог (ст. 173, 185, 261 КУпАП, ст. 122, 125, 296, 342, 343, 345 КК).

• Застосувати заходи поліцейського примусу для затримання правопорушника (ст. 42–46 ЗУ Про Національну поліцію).

- Затримання правопорушників після прибуття допомоги.

У разі затримання одного з правопорушників:

• Надіти кайданки.

• Доповісти черговому. Запросити медичну допомогу, надати прикмети правопорушників та напрям їх втечі, при наявності ознак кримінального правопорушення – викликати СОГ.

• Надати домедичну допомогу потерпілому.

• Провести поверхневу перевірку затриманого.

• Встановити особу та перевірити її по АРМОП.

• Забезпечити безоплатну правову допомогу (адвоката) безпосередньо після адміністративного затримання (ст. 261, 262 КУпАП).

- Доставити, передати затриманого черговому ВП, зняти кайданки.
- Забезпечити охорону місця події та збереження речових доказів.
- Скласти адміністративні матеріали.

Критерії оцінювання:

- Комунікація патрульних між собою, по рації та з правопорушниками.
- Контроль емоцій та поведінки.
- Оперування правовою базою, точність кваліфікації дій правопорушників.
- Взаємодія за принципами «Контакт та прикриття».
- Дотримання заходів особистої безпеки.
- Застосування заходів поліцейського примусу.
- Домедична допомога.
- Правомірність дій.
- Складання адміністративних матеріалів.

Характерні помилки, що допускають патрульні поліцейські виникають в умовах протиборства між ними та правопорушниками:

1) притуплення почуття небезпеки у поліцейських під час виїзду на виклики (втома, стан психічного пересичення, недооцінка небезпеки);

2) халатне відношення до власної безпеки;

3) не одягають бронезилетів та не беруть з собою в помешкання громадян ПР-73 (через уявну незручність застосування у тісному приміщенні);

4) втрата візуального контролю один одного в ході зустрічі (або зіткнення) з правопорушниками;

5) із-за частой зміни напарників, які несуть службу немає можливості досягнути того рівня взаємодії, що необхідний для результату;

б) складно передбачити стрільбу з глибини помешкання (прохідного під'їзду тощо), якщо немає знань про даний об'єкт;

7) скупченість двох поліцейських біля місця водія (або іншого фігуранта справи) у випадку контакту з правопорушником.

Безконтрольність виконання такого роду дій і невміння їх виконувати несе за собою певну загрозу життю самого працівника поліції та його напарника.

В системі спеціальної фізичної підготовки працівників поліції в контексті формування навичок приймати правильні рішення щодо дій у подібних ситуаціях доцільним є використання активних форм навчання: ідеомоторного тренування, проблемно-ситуаційних завдань, моделювання. Вони в сукупності дозволяють працювати не з реальними ситуаціями, а з їх спрощеними моделями, виявляти разом з курсантами (слухачами) типові помилки, формулювати і відпрацьовувати заходи з їх усунення. На нашу думку, при умові виконання наведених вище рекомендацій з'являється можливість нейтралізації тих негативних дій та факторів, які, на жаль, ще мають місце в практиці несення служби патрульними поліцейськими.

Список бібліографічних посилань

1. Юридична психологія : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2018. 684 с.

2. Попова Г. В., Мілорадова Н. Е. Особливості саморегуляції психічних станів працівників органів внутрішніх справ. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2010. Вип. 7. С. 379–388.

3. Гіренко С. П., Ларіонов С. О. Стан, перспективи та досвід формування конфліктологічної культури майбутніх працівників патрульної та кіберполіції. *Право і Безпека*. 2016. № 4 (63). С. 121–127. URL: <http://old.pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=29194> (дата звернення: 11.05.2019).

4. Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів : навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Жданової. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 516 с.

Надійшла до редколегії 19.02.2019

УДК 796.8

О. А. ЯРЕЩЕНКО,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-2475-7572>;

О. А. МОРГУНОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-2259-3620>

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ ВІД УДАРІВ НОЖЕМ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ «М'ЯКОГО» БЛОКУВАННЯ ОЗБРОЄНОЇ РУКИ Й ОБЕЗЗБРОЄННЯ ПРАВОПОРУШНИКА (СУПРОТИВНИКА)

Подано матеріали дослідження, спрямованого на підвищення надійності захисту й обеззброєння правопорушника, озброєного ножем. Наводяться дані, що свідчать про переваги в надійності застосування техніки «м'якого» блокування озброєної руки правопорушника порівняно